

The Truth is out there!

OLLI POROPUDAS

VTL, erikoistutkija

Opetusministeriö

Saan omasta mielestäni ansaitsematonta arvonnousua, kun kaksi tunnettua ja tunnustettua taloushistorian tutkijaa kommentoi Kansantaloudellisen aikakauskirjan 3/1996 artikkeliani "Suomen taloudellisen menestystarinan tulkinna". Kiitän Timo Myllyntausta ja Riitta Hjerpeä saamastani palautteesta. Muutama vastakommentti on paikallaan.

Mikä olikaan tutkimuksen tavoite?

Kirjoittajat arvostelevat tapaani käsitellä suomalaista taloushistoriallista tutkimusta. Käsitkseni niin taloushistoriallisesta tutkimuksesta kuin taloudellisten ilmiöiden selittämisestä on "yksinkertainen ja monin paikoin yksisyinen". Pelkistän liikaa, kun väitän että "kokonainen tieteenala olisi keskittynyt vain kuvailemaan ja selittämään 'Suomen taloudellista menestystarinaa'." Esitän "taloushistorian yksiviivaisena ja yksimielisenä tutkimuksen haarana ikäänkuin alan sisällä ei käytäisi keskustelua vaihtoehtoisista selitysmalleista eikä aika ajoin muutettaisi näkemyksiä ja tulkintojen perusteita myöten".

Kritiikki olisi aiheellinen, mikäli suomalaisen taloushistorian nykytilan arviointi olisi ollut tavoitteenani. Mutta se ei ollut. Väitöskirja-

hankkeeni aiheena on politiikan rooli Suomen taloudellisessa kehityksessä. Tavoitteenani on pyrkiä tuottamaan Suomen onnistuneen taloudellisen kehityksen analyysin pohjalta kehitysmaapolitiikkaan liittyviä suosituksia. Aihetta olen lähestynyt ensi sijassa politiikan tutkimuksen ja kehitysmaatutkimuksen ("development studies") enkä niinkään taloushistorian näkökulmasta. Artikkelini on esityö väitöskirjaini. Ideana on ollut koota keskeisimmät Suomen taloudellisesta kehityksestä esitetyt tulkinnat, -riippumatta siitä, mille tieteenalalle ne sijoittuvat. Tämä käy selville lähdeluettelosta, jossa on kehitystutkijoiden, sosiologien, taloustieteilijöiden ja politiikantutkijoiden teoksia.

Kirjoittajat arvostelevat minua myös siitä, että "omaperäisen selitysmallin sijasta" esitän "toisilta tutkijoilta lainattujen irrallisten sitaattien kollaasin". Väite on mielestäni outo sen vuoksi, että artikkelini tavoitteena nimenomaan oli esittää lyhyesti ja tiiviisti aikaisemman tutkimuksen tulokset Suomen taloudellisen kehityksen keskeisimmistä tapahtumista, ei omaperäisen selitysmallin tuottaminen. Jokainen voi myös helposti todeta, että mistään sitatologias- ta ei ole kysymys. Olen vetänyt yhteen lähdeluettelossa mainittujen tutkimusten tulokset ja

käyttänyt alkuperäisiä muotoiluja aina kun lähteessä on pystytty asia ilmaisemaan tiiviisti. Tämä lienee tavallista myös taloushistoriallisessa tutkimuksessa.

Kokonaisuus tyydyttää, yksityiskohdat eivät

Tutkimuksen kritiikkiä voidaan verrata vaikkapa maisemamaalauksen arvosteluun. Taulua on mahdollista arvioida kokonaiskomposition ja yksityiskohtien näkökulmasta. Edellisessä huomio kiinnitetään siihen miten taulu kokonaisuutena kuvaa esittämäänsä maisemaa. Jälkimmäinen ottaa tarkastelun kohteeksi pieniä aloja taulusta ja vertaa niitä vastaaviin maiseman kohtiin.

Artikkelini yhtenä tavoitteena oli esittää lyhyesti ja tiiviisti aikaisemman tutkimuksen tulokset Suomen taloudellisen kehityksen keskeisimmistä tapahtumista. Artikkelini jaoin kolmeen pääkohtaan: 1) kehityksen edellytykset, 2) omaehtoiset kehitystekijät ja 3) politiikka. Kukin näistä kohdista käsitti 3-4 alakohtaa, ja kukin alakohta jakautui omiin alakohtiin (kokonaiskompositio).

Onko tulkittava niin, että kun Myllyntaus ja Hjerpe eivät kommentoineet millään tavalla artikkelini rakennetta edes alakohtien osalta, he ovat kuitenkin tyytyväisiä artikkelini kokonaiskäsitykseen; että kuitenkin olen pystynyt ainakin karkeimpien linjojen osalta tuottamaan hyväksyttävän tuloksen?

Kirjoittajat ovat nähneet vaivaa osoittaakseen, että artikkelini sisältää virheellisiä yksityiskohtia. Vaatimus asiatietojen oikeellisuudesta on perusteltu, mutta tässä suhteessa myös Myllyntauksella ja Hjerpellä on parantamisen varaa. Näyttää siltä, että he ovat lukeneet artikkelini läpi kovin ylimalkaisesti ja löytäneet virheitä sieltäkin missä niitä ei ole.

He väittävät, ettei Jutikkalan artikkelissa (1968) löydy tukea näkemykselle, että höyrykoneen käyttöönotto olisi ratkaiseva sysäys Suomen teollistumiselle. Jutikkala viittaa artikkelissaan nimenomaan höyrylaivojen käyttöönoton aiheuttamaan rahtien alenemiseen, mikä tietysti on tärkeä tekijä kun ajatellaan sahateollisuustuotteiden tuotannon viennin avautumista (Jutikkala 1968, 211). Tämä on eri asia kuin teollisuuden suora energiansaanti, johon Myllyntaus ja Hjerpe viittaavat.

En kirjoita, että "jo 1900-luvun alussa Imatran Voima Oy:n rakentamien korkeajännitejohdot avulla maan eri voimalat yhdistettiin valtakunnan verkkoon." Totean, että tämä tehtiin itsenäisyyden aikana, mutta laajoja suunnitelmia vesivoiman valjastamisesta tehtiin jo 1900-luvun alussa (Poropudas 1996, 354).

En mitenkään erityisesti korosta pankkien lukumäärän kasvua 1800-luvun loppupuolella, vaan tekstikohdassa totean liikepankkitoiminnan alkaneen (ma, 357). Enkä väitä, että Suomen taloudellinen kasvu olisi ollut hidasta maailmansotien välisenä aikana. En väittänyt, että inflaatio olisi ollut erityisen korkea maailmansotien välisenä aikana, vaan puhuin yleensä Suomen nopeasta rahanarvon alenemisestä (ma, 357). En erityisesti "korosta", että teollistuminen alkoi 1860-luvulla, vaan mainitsen tämän vain sivulauseessa pankkitoiminnan alkua koskettelevassa kappaleessa (ma, 357). En myöskään pidä sahatoiminnan vapauttamista ainoana teollistumisen hitauteen vaikuttavana syynä, vaan vain yhtenä keskeisenä syynä (ma, 358). En ylipäänsä ole nostanut esille kysymystä Suomen teollistumisen hitaudesta.

Vaihtuvat tulkinnat

Kirjoittajat asettavat kyseenalaiseksi koko ajatuksen Suomen taloudellisesta menestys-

tarinasta, missä he viittaavat viime vuosien korkeisiin työttömyyslukuihin. Lisäksi he vaativat, että "ensin pitää selvittää, mitä tällä 'menestystarinalla' oikein tarkoitetaan, ennen kuin sitä voidaan ryhtyä tulkitsemaan".

Suomen taloudellisen menestystarinan käsite ei ole kirjoittajille niin outo kuin he antavat uskoa. Suora sitaatti Riitta Hjerppen Kasvun vuosisata-kirjasta: "Suomi oli vielä runsaat sata vuotta sitten köyhä kehitysmaa Euroopan reuna-alueilla. Miten menestystarinamme on selitettävissä? Mikä teki Euroopan köyhimmästä maasta sadassa vuodessa yhden maailman rikkaimmista?" (Hjerppe 1990, takakansi). En ole huomannut Timo Myllyntauksen käyttävän menestystarinan käsitettä, mutta samastahan on puhe kun hän The Gatecrashing Apprenticeship -tutkimuksessaan esittää lukuja Suomen kansainvälisesti erinomaisen nopeasta taloudellisesta kasvusta ja kysyy: "How can the extraordinary development of Finland be explained?" (Myllyntaus 1990, 99).

Näissä teoksissaan Myllyntaus ja Hjerppe ovat kuvanneet sekä menestystarinan että myös siihen liittyvän tutkimusongelman aivan erinomaisen ytimekkäästi. Ja tuskinpa muutaman vuoden korkeat työttömyysluvut antavat aiheen koko tutkimuskentän siirtämiselle 'muinais-
muistojen joukkoon'.

Onko olemassa yksimielisyyttä?

Kirjoittajat eivät yhdy johtopäätökseeni, että aiempien menestystarinoiden tulkitsijoiden kesken vallitsee yksimielisyys puunjalostusteollisuuden ja keskeisten luonnonvarojen omistuksen tasaisesta jakautumisen keskeisyydestä Suomen taloudellisessa kehityksessä.

Kirjoittajat eivät ole lukeneet kirjoitustani kovin tarkkaan. He eivät nimittäin huomaa, että ennen kuin puhun yksimielisyydestä näiden te-

kijöiden suhteen, määrittelen ne tutkimukset ja tutkijat, jotka nimenomaan ovat asettaneet kysymyksen suomalaisen menestystarinan syistä. Ja väitteeni on, että nimenomaan mainittujen tutkijoiden suppeassa piirissä vallitsee yksimielisyys puunjalostusteollisuuden ja luonnonvarojen omistuksen suhteen, ei että näin olisi yleensä alueen tutkijoiden kesken.

Myllyntauksen ja Hjerppen mielestä olen "originelli", koska omaan vahvan uskon historian tutkijoiden yksimielisyyteen. Taloushistorian tutkijoiden "tulokset eivät ole yhteensovitettavissa ongelmitta toisiinsa eikä niitä voida seulonnan jälkeen syntetisoida kokoamalla ne yksinkertaisesti yhteen".

Mielestäni minkä tahansa tutkimuksen eteneminen edellyttää, että käydään läpi ja vedetään yhteen aikaisemman tutkimuksen tulokset. Se on välttämätön lähtökohta sekä yksittäiselle tutkijalle että ennen kaikkea saman teeman ympärille ryhmittyneen tutkijajoukolle. Miten muutoin voisimme kommunikoida, jos emme ole yhtä mieltä edes siitä, mistä olemme eri mieltä?

Yhteenvetoja tarvitaan. Ikosen ja Valkosen jo vuonna 1987 ilmestyneen varsin suppean katsauksen jälkeen ei yhteenvetoja Suomen taloudellisesta kehityksen tulkinnoista olla tehty. (Tällöinkin kysymys oli teollistumisesta, mikä on käsitteenä selvästi suppeampi kuin taloudellinen kehitys.)

Artikkelia kirjoittaessani en kuvitellut, että esittäisin aiheesta lopullisen totuuden. Pääinvastoin katson, että esitykseni kaipaa monessa suhteessa täydentämistä ja kehittämistä. Ajatukseni oli, että artikkelin julkaisemisen avulla pystyisin hieman auttamaan niitä, jotka törmäivät tähän samaan – tiiviin yhteenvedon puuttumisen – ongelmaan.

Toinen tavoitteeni oli, että saisin palautetta artikkeliin tiivistämäni kuvaan Suomen talou-

dellisen kehityksen keskeisimmistä tekijöistä. Sitä olen nyt saanutkin Myllyntaukselta ja Hjerppeltä. Katson, että muutamista väärinkäsityksistä ja epätarkkuuksista huolimatta monet heidän esilletuomat korjaus- ja parannusehdotukset ovat kovin hyödyllisiä.

Tarvitaan poikkitieteellistä yhteistyötä

Kirjoituksen otsikoinnista ("Onko taloushistoriallinen tutkimus epäonnistunut 'Suomen taloudellisen menestystarinan' tulkinnassa?") päättellen Myllyntauksen ja Hjerppen tärkein kommentti koskee väitettäni, että tähänastinen tutkimus – siis myös muu kuin taloushistoriallinen – ei ole kyennyt selittämään teoreettisesti Suomen taloudellista menestystarinaa.

Oudoksun hiukan tätä kommenttia, sillä kirjoittajat eivät kuitenkaan väitä päinvastaista, siis että menestystarina olisi pystytty selittämään. Itse asiassa Myllyntauksen ja Hjerppen kirjoitus tukee johtopäätöstäni, sillä heidän esittävät vahvoja epäilyjä kaikkiin menestystarinasta esitettyihin tulkintoihin. Johtopäätökseeni antaa aihetta myös Riitta Hjerppe kirjassaan *Kasvun vuosisata*, jossa hän toteaa Suomen taloudellisen kasvun selittämisestä: "Täten ei sitouduta johonkin yhteen selitykseen, sellaista ei pyritä edes antamaan." (Hjerppe 1990, 166). Ja kuitenkin kyseessä on teos, jossa Hjerppe tiivistää yli parikymmenvuotisen Suomen taloudellisen kasvun pitkän aikavälin tutkimuksen tulokset.

Mielestäni kysymys Suomen taloudellisen kehityksen selittämisestä vaatii edelleen työtä. Mutta tilanne ei ole suinkaan "lohduton", vaan päinvastoin melkoisen hyvä, sillä taloushistorian, historian ja muiden tieteenalojen tutkimus on tuottanut runsaasti tässä työssä tarvittavaa materiaalia. Työtä ei mielestäni haittaa se, että ongelmaa lähestytään eri näkökulmista. Ja hyötyä olisi varmaan siitä, että eri tieteenalojen edustajat saisivat tällä alueella aikaan yhteistyötä.

Kirjallisuus

- Hjerppe, R. (1990): *Kasvun vuosisata*. VAPK-kustannus.
- Ikonen, V. ja Valkonen, M. (1987): Milloin ja miksi Suomi teollistui eri kirjoittajien mukaan. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*. Vol. 83 nide 3.
- Jutikkala, E. (1968): Suomen teollistuminen, teoksessa: *Suomen talous- ja sosiaalishistorian kehityslinjoja*, WSOY. Porvoo.
- Myllyntaus, T. (1990): *The Gatecrashing Apprentice. Industrialising Finland as an Adopter of New Technology*. Communications. Institute of Economic and Social History, University of Helsinki. N:o 14. 1990.
- Poropudas O. (1996) Suomen taloudellisen menestystarinan tulkinnat. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*. 92. vsk nide 3.